

Шпільчак У. В.

аспірантка Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника

КОЛІРНИЙ АНАЛІЗ У ВИРІШЕННІ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. У статті подано особливості аналізу колірних вирішень у середовищі. Відзначається важливість кольору, як чинника формування об'ємно-просторової композиції міста. Розглядаються можливості маніпуляції засобом кольору задля цілей естетичних та утилітарних.

Ключові слова: колір, матеріали, декоративний ефект, маніпуляція засобом кольору, стиль, епоха.

Аннотация. Шпильчак Ульяна. Цветовой анализ в решении городской среды. В статье описаны особенности анализа цветовых решений в среде. Отмечается важность цвета, как фактора формирования объемно-пространственной композиции города. Рассматриваются возможности манипуляции средством цвета для целей эстетических и утилитарных.

Ключевые слова: цвет, материалы, декоративный эффект, манипуляция средством цвета, стиль, эпоха.

Annotation. Shpilchak Ulyana. Color analysis in solving the urban environment. The article gives the peculiarities of the color solutions analysis in the environment. The importance of color as a factor in the formation of spatial composition of the city is emphasized. The possible means of manipulating the color for the aesthetic and utilitarian purposes is considered.

Key words: color, materials, decorative effect, a means of manipulation of color, style, epoch.

Постановка проблеми. Колірний аналіз об'єктів проводиться з різною метою: для проектування нових чи реконструкції існуючих елементів середовища, для означення колірної схеми міста, або паспорту кольорів певних будівель, для виділення окремих фрагментів з поміж інших, тощо. В процесі дослідження виявляються також події і обставини, які сформували існуючий вигляд середовища. Дане питання розглядали науковці: С. Мигаль, Т. Печенюк [3], С. Михайлов [2], В. Ткачов [5], А. Иконников, К. Лінч (К. Lynch), К. Матін (С. Moughtin) [8], тощо.

Мета статті – окреслити проблеми застосування і аналізу колірних сполучень у середовищі. Розглянути різні аспекти сприйняття кольору. Простежити динаміку змін колірних концепцій міських просторів у контексті історичних періодів та стильових впливів.

Науковцями визначено, що колір – це властивість поверхні предмета сортувати промені світла, що попадають на неї, та відбивати другорядне випромінювання від своєї поверхні. Проте, доцільно вважати, що колір – це відчуття, що виникає у мозку у відповідь на те світло, яке відбилося від певної поверхні та потрапило на сітківку ока [3, с.18].

Проектна діяльність передбачає необхідність знань про основні властивості кольорів і розуміння основних термінів, що стосуються кольорознавства. Колір описується у термінах тональності, що відбиває світлоту кольору, або долю чорного чи білого у ньому [4, с.10-11]. Властивостями є світлота, кольоровий тон, насиченість. Цими якостями проєктанти користуються, щоб розділити основні і фонові елементи, наблизити чи віддалити певні фрагменти, візуально деформувати форму, тощо. Звідси випливає, що колір є засобом просторової організації. Знання про можливості його впливу на форму створює сприятливі умови для пошуків гармонійних поєднань.

Люди сприймають колір по-різному. Він поєднує у собі індивідуальні та універсальні якості, варіанти його сприйняття безкінечні [4, с. 10-15]. Психологічний аспект питання виявляється у кольорових асоціаціях, які науковці класифікують на фізичні групи (вагові, температурні, акустичні, просторові), емоційні (позитивні, негативні, нейтральні), тощо. Кольоровий символізм являється узагальненим та усвідомленим виявом асоціативного бачення. Науковець А. Єфімов висловлює твердження про те, що у культовій архітектурі стародавніх цивілізацій, а саме у зікуратах Вавилону, палацах Китаю, храмах Індії і Японії, Єгипту і Греції були однакові візуальні моменти. Звідси він проводить паралель між колірним оформленням цих будівель з сімома планетами сонячної системи [2, с.200-202].

Колір окрім емоційного, символістичного значення має також функціональне, зокрема, інформаційне навантаження. Тобто, передаються відомості про конструктивно-технологічні, фактурно-пластичні властивості, а також способи експлуатації об'єкта. Кольором виділяють функціонально важливі елементи і деталі. Наприклад, дверні і віконні пройми у будівлях. У проектуванні різних об'єктів кольоровим

Надійшла до редакції 12.10.2011

акцентом виділяються елементи, що виконують ключову функцію і спрямовують до тактильного контакту (кнопки, важелі, ручки, тощо) [2, с. 205-206].

Для різних історичних епох існують певні колірні комбінації, яким віддавалась перевага. Відомо, що у європейській архітектурі в епоху бароко використовувалися контрастні поєднання, що створювали просторові ілюзії. Класицизм XIX століття навпаки характеризується стриманим колірним звучанням, більш близьким діапазоном кольорів, що виражав нюансні сполучення. Стиль рококо в архітектурі Франції початку XVIII століття проявляє себе через поєднання позолоти зі світло-бірюзовим пофарбуванням. Сіримі відтінками природного каменю постають будівлі середньовічної Європи [с. 200]. Отже, зі зміною історичних періодів мінялись колірні концепції.

Дуже легко зіпсувати результати кваліфікованої реставрації, вибором невідповідного кольору фарби, або несумлінним виконанням робіт. Потрібно уникати дуже яскравих фарб у всіх будинках, побудованих до XX-го сторіччя [1, с.549]. Заради автентичності об'єкти історико-мистецької спадщини потрібно оновлювати відповідно до образу того періоду, до якого вони належать.

До XIX століття європейські міста розвивалися повільно. Значну роль виконували місцеві матеріали, які у великій мірі диктували колірні концепції. Незважаючи на значну різноманітність форм того періоду, чергування стилів, пошуки гармонії відбувалися на базі наявної сировини. Так звані земляні пігменти (мінерали, сажа, тощо) були відносно дешевими для фарбування штукатурки фасадів. Навіть у XIX столітті тільки заможні люди могли собі дозволити імпорتنі барвники для дверей і вікон. Тобто, колір у місті стає одним із аспектів історії [8, с.141].

Для певних регіонів складаються традиційні поєднання кольорів, що певною мірою передають характер місцевості. В архітектурі середземноморських країн, таких як Італія, Туреччина, Болгарія, звично використовуються у житловій забудові поєднання теракотових черепичних дахів і білих стін фасадів [2, с. 200]. В Україні історично склалося кілька регіонів, які мають характерний вияв народно-стильової архітектури. Галичина – одна з них. Тут цей напрям сформувався на початку XX століття. Візуально архітектура цього зразка має такі композиційні риси: стрімкий дах наметового типу, ламана лінія карнизу, влаштування мансардного поверху і ритмічна пластика фасаду. Стіни фасаду вирішувалися з використанням бутового каменю грубих осколків, верхня частина – дерев'яна, з детально проробленими балкончиками і черепичним дахом. Оригінально вирішені форми будівель доповнювалась гармонійним колірним співвідношення будівельних матеріалів: природного каменю, дерева, черепиці [6, с.40-42].

У новітній період з'являються більш сміливі колірні рішення. Фактор технічного прогресу пропонує нові технологічні підходи, що в результаті

впливають на колірні пошуки. На рубежі XX – XXI століть докорінно змінюють архітектурне середовище такі матеріали як залізобетон, пластмаси, склопластики, хромована сталь та інші нержавіючі метали. Широко застосовуються металопластикові вікна і двері, мембранні покриття, дзеркальні і прозорі вітрини. Нового звучання набувають також звичні матеріали через збільшення варіацій форм і кольору, фактурного розмаїття, штучних аналогів. У нових матеріалах проявилися вже інші характеристики, що дозволили проектантам у більшій мірі видозмінювати простір відповідно до свого бачення. Декоративні ефекти прозорості, дзеркальності, рефлексивності, тощо виступають засобами колірної гармонізації. Технологічні новинки надають можливість дизайнерам створювати складніші композиції, формують простір для експериментів. Внаслідок цього з'являються образи, відомі під назвами «архітектура – мистецтво рами» (вислів А. Геніса), «скляний будинок» Ф. Джонсона, «осаяний дім» Ле Корбюзьє, тощо.

Колір у міському дизайні доцільно розглядати не тільки в архітектурі, а також і у малих архітектурних формах, і у ландшафтній організації, системі візуальних комунікацій, тощо. Ці компоненти міського оточення разом ще називають благоустроєм території. Розгляд питання впорядкування середовища, спрямовує на думку, що тут теж є своя динаміка розвитку пов'язана з історичними періодами. Адже, благоустрій є композиційною підтримкою до архітектурних об'єктів. Декоративні можливості проектного озеленення та малих архітектурних форм дозволяють створювати різноманітні художні образи. Колірний і стильовий зв'язок у досягненні гармонії тут дуже важливий.

У процесі дизайнерського підбору об'єктів малої архітектури, потрібно передбачати комплекти предметів, які б належали до одного стилю. Вибір кольору залежить від функціонального призначення об'єкта, від вибраного матеріалу. Колір об'єктів малої архітектури повинен формуватися в залежності з колірною гамою навколишнього оточення. У системі візуальних комунікацій, серед яких є різні вказівники (надписи, піктограми, схеми, буквенно-цифрові позначення, тощо) слід узгоджувати шрифт, графічні символи, техніку виконання і колірну гаму [7, с.91-95]. Візуальна реклама, один з видів малих архітектурних форм, представлена вивісками, брендмауерами, рекламними щитами (білборди), сітілайтами, тендерами. Вона має великий вплив у формуванні міського простору. Взяти до прикладу брендмауери, що кріпляться до архітектурних об'єктів, через великі розміри і яскраве колірне вирішення вони обов'язково привертають увагу, і можуть послужити акцентами на спорудах. Оформлення фасадів, можна підкреслити використавши цей вид реклами, тоді візуальна недовершеність «порожніх» поверхонь усувається. Проте, для центру історичного міста не є доцільно розвішувати брендмауери, які відвертатимуть увагу чи псуватимуть композицію цікавих архітектурних ансамблів [5, с.305]. На сьогоднішній день є проблема надмірності і подекуди відсутності смаку

у використанні різних видів реклами. Специфіка роботи у просторі, яким являється міське середовище, полягає у тому, щоб правильно розрахувати розмір і можливі ракурси рекламної графіки, щоб добитися яскравості і читабельності. Візуальна реклама і її розвиток, поширення в історичному середовищі – це, безумовно, позитивний процес. Проте, через яскраву подачу рекламного продукту та неузгоджене поєднання кольорів, може втрачатися краса архітектурного ансамблю. Повинна бути дотримана ієрархія, за якою першість у емоційному навантаженні мають нести усе такі об'єкти історико-культурної спадщини, а далі, – об'єкти малих архітектурних форм.

При впорядкуванні ландшафту і малих архітектурних форм, потрібно враховувати їх орієнтацію по сторонах світу, а також напряму освітленості, який залежить від кута падіння сонячних променів у різний час доби. Ці фактори змінюють колірну картину середовища. Зазвичай для вдалого розміщення потрібно, щоб висота рослин зростала у напрямку з півдня на північ, від центру до периферії [..?, с. 15]. Задля підкреслення просторовості варто формувати колірну гаму середовища за протилежним принципом. Метод контрастів треба застосовувати в центрі і знижувати насиченість, застосовувати більш нюансні сполучення у напрямку до віддалених частин, формуючи нейтральний фон.

Науковці стверджують, що на сприйняття кольору впливають супутні умови. По-перше, колір середовища розглядається в аспекті чотирьох масштабів: міста або району, вулиці або площі, окремого будинку, деталі. По-друге, варто наголосити і на видових аспектах сприйняття: вигляд збоку, з фронту, зверху, знизу. По-третє, наявність природного і штучного освітлення, а також падаюча тінь від навколишніх об'єктів зумовлюють різні варіанти бачення кольору. Супутні умови необхідно брати до уваги при проектуванні, оскільки вони можуть суттєво змінити враження від обраного кольору у середовищі на відміну від того, яким він видається сам по собі [8, с. 142].

Для міського середовища два найбільш поширені простори – це вулиці і площі. Колірна гамма має значний вплив на їх вигляд. Світлими і нюансними тонами можна підкреслити цілісність площини вулиці. Коли колір тротуару повторюється у вирішенні фасадів, або введене горизонтальне членування будівель вздовж вулиці, засобом виділених кольором смуг, то створюється ефект увиразнення довжини вулиці. Ще один прийом композиційної маніпуляції за допомогою кольору – це увиразнення вертикальності фасадів, що здійснюється через вертикальне членування, шляхом контрастного вирішення будівель між собою. Потрібний стратегічний варіант обирається у відповідності до конкретних наявних потреб, наприклад, для підкреслення напрямів транспортних вузлів, їх перехресть, або виділення історичних пам'яток серед фонові архітектури [8, с. 142-143].

У Турині (Італія) у 1800 році було створено будівельну раду, щоб розробити план колірного оформлення міста. Ідея полягала в тому, щоб

скоординувати колірну схему відповідно до архітектурного середовища з метою цілісного образу. В результаті було розроблено серію хроматичних поєднань для основних маршрутів до центру Турина, Пьяцца Кастелло. Задум був втілений через надані дозволи і проведений косметичний ремонт. Цей досвід, певною мірою, ліг у основу ідей дослідника Ж.-Ф. Ланкло, який у 80-х роках ХХ століття працював над колірними схемами, що стосуються визначних місць Франції [8, с. 141].

У 90-х роках ХХ століття розпочалися регенераційні процеси у багатьох містах України. Оновлення міських осередків передбачало ґрунтовний збір матеріалів щодо пошкодженості архітектурного фонду, стану благоустрою та можливостей втілення проєктів відбудови. Не в останню чергу розглядалося питання колірної гармонізації середовища. Проєкти оновлення розроблялися комплексно, ретельно проходив підбір колірних паспортів будівель, що представляли історико-мистецьку спадщину.

Питання кольору у міському дизайні видається актуальним на сьогоднішній день. Зростає проблема поєднання архітектурного середовища різних історичних періодів, яким притаманні часом чужорідні між собою форми, матеріали й неоднакові колірні схеми. За потреб організації масових святкувань (наприклад, Євро-2012 в Україні), або у цілях підвищення туристичного потенціалу може поставати питання нового колірного осмислення міських просторів. Дана проблема поки що не набула широкого теоретичного розгляду. На разі є недостатність професійної оцінки і рекомендацій щодо колірного вирішення міського середовища у містах України.

Література:

1. Кэлоэй С. Элементы стиля : энциклопедия архитектурных деталей – пер. с англ. [Текст] / С. Кэлоэй, А. Пауерс. – М.: ООО «Магма», 2006. – 592 с.
2. Михайлов С. Основы дизайна : Учебник для специальности «Дизайн архитектурной среды» [Текст] / С. Михайлов, Л. Кулеева. – Казань : «Новое Знание», 1999. – 240 с., илл. – ISBN 5-8934-045-1.
3. Печенюк Т. Кольорознавство [Текст] / Т. Печенюк. – К. : Видавництво «Грані – Т», 2009. – 192с.
4. Саттон Т. Гармония цвета : Полное руководство по созданию цветовой комбинации [Текст] / Т. Саттон, Б. Вилен; пер. с англ. В. Воропаева. – М. : ООО «Издательство Астрель» : ООО «Издательство АСТ», 2004р. – 215с.
5. Ткачѳв В. Архитектурный дизайн (функциональные и художественные основы проектирования) : Учеб. Пособие [Текст] / В. Ткачѳв. – М.: Архитектура – С, 2006. – 352 с.: ил. – ISBN 5-9647-0087-7.
6. Шпільчак У. Етностилізація в архітектурі Прикарпаття другої половини ХХ століття [Текст] / У. Шпільчак / Вісник Прикарпатського університету. Випуск 19-20. – Івано-Франківськ – 2010, – С. 38-42.
7. Яковлевас-Матецкіс К.М. Комплексное благоустройство промышленных территорий [Текст] / – Київ : Будивелных, 1989. – 136с.
8. – ISBN 5-7705-0086-7.
9. Moughtin C. Urban design: ornament and decoration [Текст] / Moughtin C., Oc T., Tiesdell S. – Publisher: Architectural Press, 1999. – 146р., – ISBN 0 7506 4273 4 .